

Razgovor vodila **Dragana Kuručev**

EKATERINA RISTIVOJEV

DELO JE POZIV NA DIJALOG

Retrospektivna izložba radova beogradske vajarke Ekaterine Ristivojev je 21. septembra otvorena u svečanoj sali Gradskog muzeja Vršac. Izložba, na kojoj se mogu videti medalje, plakete, skulpture u različitom materijalu, reljefi i predmeti izvedeni u tehnici kovanog bakra, obuhvata radove iz vremena studentskih dana sve do dela novijeg datuma.

Ekaterina Ristivojev je rođena u Vatinu kod Vršca. Gimnaziju pohađa u Vršcu, a Akademiju za likovne umetnosti završava u Beogradu u klasi profesora Ilije Kolarovića, gde je i na specijalki 1956. godine. Već 1954. postaje član ULUS-a i prvi put izlaže u Narodnom muzeju u Zrenjaninu. Slede samostalne izložbe u Beogradu, Vršcu (1959) i Novom Sadu (1961).

Autor je većeg broja spomenika narodnih heroja i znamenitih ljudi naše istorije i kulture u Vršcu (bista Žarka Zrenjanina, Žive Jovanovića, Slavka Munćana i Anđe Ranković; reljef Spomen-kosturnice oslobodilaca Vršca), Beloj Crkvi (bista Žarka Zlatara), Dupljaji (bista Dejana Brankova), u Surčinu (bista Laze Mamuzića), u Petrovčiću (bista Branka Ljubinkovića), u Dobanovcima (veliki reljef "Titova prva brazda"), zatim u Železniku (bista Vladimira Nazora u istoimenoj školi), u Pančevu (bista i reljef Isidore Sekulić u istoimenoj školi), u Žarkovu (portret-reljef Ljube Nenadovića u istoimenoj školi),... Važno je posebno podvući da se dela Ekaterine Ristivojev pojavljuju na osam izložbi FIDEM-a (Federation internationale de la médaille) – prvi put u Helsinkiju 1973, zatim Krakovu, Budimpešti, Lisabonu, Firenci, Stokholmu, Kolorado Springsu, ponovo u Helsinkiju 1990. godine. Za 23. bijenale u Londonu 1992. godine poslani radovi nisu izloženi zbog sankcija, ali nisu ni vraćeni. Poslednji put Ekaterina Ristivojev izlaže na FIDEM-u 1994. godine u Budimpešti.

Internacionalno Danteovo bijenale u Raveni, kao prestižna manifestacija, takođe beleži prisustvo ove vajarke. Na ovom bijenalu pojavljuje sa tri puta 1975, 1977, 1998. godine.

Nagrađena je FIDEM-ovom nagradom 1975. godine za medalju "Prijatelji" u Krakovu i za skulpturu "žena" u Kragujevcu 1992. godine.

Ova retrospektiva neposredan je povod za razgovor sa Ekaterinom Ristivojev.

Pozivajući se na istinitost misli Nevenke Kovandžić, koja 1989. godine intervjuiše vajara, slikara i pisca Zorana Petrovića, smatrala sam da je zabeležena reč umetnika važna kako za savremenike tako i za neke "daleke sagovornike". Ona kaže: "Delo je poziv na nastavak dijaloga sa čovekom, našim i njegovim svetom, dijaloga koji je započeo umetnik stvarajući. Tekst koji sledi samo je jedan od mogućih odgovora na poziv, a autor

teksta jedan od mogućih prošlih i budućih sagovornika." Priloženi biografski podaci omogućuju nam da se slobodnije okrenemo nekim drugim pitanjima i problemima koji su obeležili umetnost Ekaterine Ristivojev.

Dragana Kuručev: Pored neizbežnog uticaja, sveprisutnosti apstrakcije, avangardnih pokreta istraživanja u umetnosti, Vi ostajete verni svojoj priči i svojim principima. Niste, uglavnom, napuštali svet realizma.

Ekaterina Ristivojev: Realizam jeste moje opredeljenje. Zašto bih ga napustala? Ja svoje zamisli i svoja osećanja mogu da realizujem realističkom skulpturom. Nikada me nisu doticali avangardni pokreti, istraživanja u umetnosti i apstrakcija. Nikada nisam imala potrebu da bežim od realizma. Trudila sam se uvek da što više naučim i da to što znam pokažem na svoj način, svojim jezikom. Velika "mana" realizma je u tome što se u tom načinu rada vrlo lako otkrivaju greške, što se lako uočavaju neznanje i nemoć. Pikaso je, na primer, do savršenstva doveo realističku sliku u svojoj devetnaestoj godini. Njegov genije je mogao posle toga da se poigrava i stvara remek-dela koja nemaju veze sa realizmom. Sa druge strane, mnogi, nedovoljno naučeni, ali puni sebe, misle da će ako ne slikaju ili ne vajaju realistički, sakriti svoje neznanje i postati priznati. Na sreću, pored takvih "umetnika", postoje vrsni stvaraoci koji su sa punim pravom napustili realizam, ali se u njihovim delima, u svakom potezu i detalju oseća umetnik. U apstraktnoj umetnosti, po meni, mnogo je teže razlikovati šta je prava umetnost, a šta "carevo novo odelo".

D.K: Da li je realizam bio diktat vremena u kojem ste započeli profesionalnu karijeru, ili je naprosto, realizam Vaš izbor optimalnog likovnog izraza koji ste zadržali?

E.R: Bila sam još na postdiplomskim studijama kada sam 1955. godine dobila prvu narudžbinu od Saveza boraca iz Vršca, da izvajam bistu Žarka Zrenjanina i da uradim nacrt za grobnicu sa reljefom za borce poginule prilikom oslobađanja Vršca. Zatim su usledile i druge narudžbine za biste boraca i narodnih heroja u Vršcu, Beloj Crkvi i Dupljaji. Bilo je obavezno da se prema fotografijama postigne sličnost i da se zadovolje svi zahtevi naručilaca.

Nikada se nisam stidela što sam radila te skulpture po narudžbini. U renesansi su skoro sva velika dela rađena po narudžbini. Naravno, nikako ne upoređujem dela renesansnih majstora sa svojim radovima, ali mogu da uporedim vreme i uslove. U renesansi, naručiocima je bilo najvažnije da dobiju dobru skulpturu, u naše vreme često je bivalo važnije ko je prisustvovao otkrivanju spomenika, nego kako je umetnik uradio ono što je naručeno.

Ono što mi nije bilo naručeno, što sam radila za svoju dušu, vajala sam onako kako sam želela i kako sam osećala da treba da vajam. Pri tom nikada nisam razmišljala da li je to

što vajam realizam. Trudila sam se da u to što radim utkam svu svoju ljubav, da svakoj svojoj skulpturi dam deo sebe. Za mene je vajanje velika radost i veliko zadovoljstvo. Od vajanja se nikada nisam umorila.

D.K: Imali ste zadovoljstvo da vidite svoje skulpture u većoj dimenziji, što je, konačno, san svakog vajara?

E.R: Veličinu mojih spomeničkih skulptura diktirali su namena i prostor u kom je trebalo da budu postavljene. Osim toga, od 1958. ULUS je počeo da organizuje izložbe skulptura u slobodnom prostoru. Bile su to uglavnom parkovske skulpture. Sa oduševljenjem sam počela redovno da izlažem na tim izložbama. Nekoliko manjih je i na ovoj izložbi, neke se mogu videti na fotografijama. Kada sam shvatila da tako velike skulpture nikada neću moći da realizujem u nekom trajnom materijalu (bronzi, kamenu ili bar veštačkom kamenu – tada još nisam znala za poliester) niti ću moći da ih čuvam u gipsu, počela sam da radim figure manjeg formata (figurine). Nadala sam se da ću njih moći da odli-vam u bronzi. Na žalost, i među njima je ostalo nekoliko u gipsu.

D.K: Najčešći motivi su majka, dete, žena, devojka, ako je motiv uopšte važan. Poseduju li ova dela nešto autobiografsko, nešto sasvim lično?

E.R: Kada sam se upisala na Likovnu akademiju 1948. godine imala sam ćerku od godinu dana. Zbog toga mi je bio veoma blizak motiv majke i deteta kroz čitavo moje stvaralaštvo. Žao mi je što je za mene zauvek izgubljeno više skulptura sa tom temom iz vremena kada sam radila isključivo u drvetu.

D.K: Karakteristični motivi medalja i reljefa se vezuju za radove u kovanom bakru, ali su, ipak, samo povod za likovno istraživanje različitog materijala i forme.

E.R: Mom interesovanju za medalje prethodio je rad u kovanom bakru. Na jednoj izložbi našeg poznatog vajara Save Sandića videla sam kakve mogućnosti pruža obično parče bakarnog lima. Od njega sam doznala da se podloga za kovanje bakra pravi od katrana pomešanog sa gipsom, i to je bilo sve. Nisam tražila dalja objašnjenja, počela da sam da radim na svoj način. Od 1960. godine počela sam da radim i izlažem reljefe u kovanom bakru. Zanimljivo je da je za rad u kovanom bakru najvažniji crtež. U toj tehnici crtež se ne može ispraviti. Bakar mi je odgovarao i zbog toga što sam odmah imala reljef u materijalu, bez livenja. Motivi i ideje su navirali. Nisam stizala da iskujem sve ono što sam nacrtala.

Jednom prilikom mi je starija koleginica Slavka Sredović, (u to vreme delegat FIDEM-a za Jugoslaviju), videvši moje reljefe u bakru predložila da izvajam dve medalje i da ih pošaljem na

izložbu FIDEM-a (Federation internationale de la médaille) koja se te, 1973. godine održavala u Helsinkiju.

Postala sam član te međunarodne organizacije medaljera i otada sam izlagala na svim FIDEM-ovim izložbama. Već 1975. godine u Krakovu, dobila sam nagradu za medalju "Pri-jatelji". Motive za reljefe u bakru koristila sam za medalje, praveći varijacije na istu temu.

D.K: Tri Vaša rada su na ovoj izložbi posebno predstavljena i razlikuju se od ostalih Vaših dela.

E.R: U Raveni postoji Danteov centar u kome se svake druge godine održavaju izložbe dela vajara iz celog sveta na zadatu temu iz Danteove "Božanstvene komedije". Izlažu se samo skulpture u bronzi ne veće od 40 cm. Tema za 1975. godinu bila je "Pakao". Meni su se dopali stihovi o Paolu i Frančeski.

(V pevanje, stihovi 73–142), pa je tako nastala skulptura pod istim imenom koju sam izlagala na drugom bijenalu u Raveni. Za sledeći bijenale tema je bila "Dante i Sv. Franja". Pošto nije bilo dozvoljeno da se izlaže reljef, ja sam svoj reljef postavila da stoji kao slobodna skulptura na kojoj Sv. Franja Danteu predaje kordu (pojas koji su nosili franjevci) koja će mu pomoći da bezbedno prođe kroz pakao. Godine 1998. na XIII bijenalu izložila sam skulpturu "Sveto trojstvo". Za tu godinu tema je bila "Vrata raja". Ja sam se odlučila za stihove 115–123 iz XXXIII pevanja "Raja". Sva tri rada po-

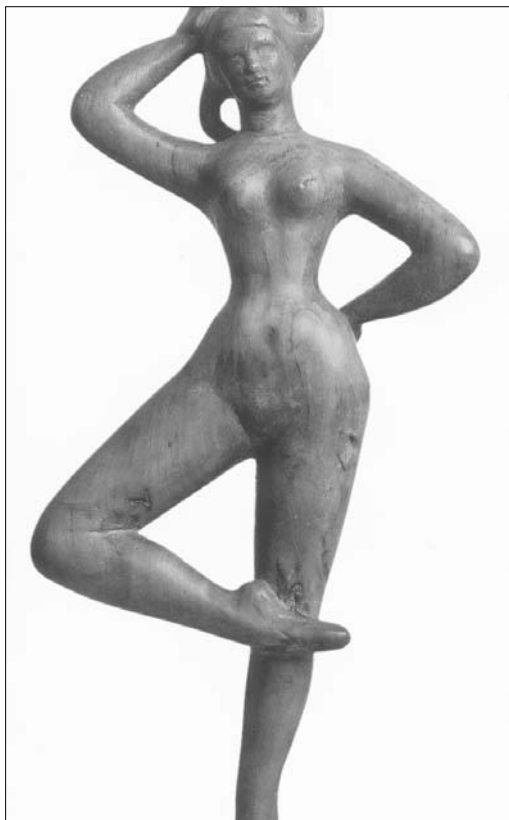
klonila sam Danteovom centru. Ekspoziti na ovoj izložbi su reprodukovane skulpture iz Ravene.

D.K: Da li smo nešto propustili da kažemo?

E.R: Želim da naglasim da sam sve što sam radila, radila punim srcem, da mi je vajanje, posle moje porodice bilo najvažnije na svetu. Na ovoj izložbi nalazi se samo deo mojih skulptura. Ni malo ni mnogo za preko osamdeset godina života i preko pedeset godina rada. Ovom izložbom sam zaokružila svoje postojanje u svetu umetnosti. Znam da je moj doprinos u tom svetu samo zrno peska, ali to sam ja.

D.K: Zašto ste odlučili da retrospektivnu izložbu priredite u vršačkom muzeju?

E.R: U Vršcu sam učila gimnaziju i provela veći deo mladosti. Sa radošću se sećam časova moje gimnazijske profesorke gospođe Marije Đurić koja je otkrila i podržala moju sklonost ka crtanju. U Vršcu su sahranjeni moji roditelji. I najzad, u Vršcu sam radila pet godina u Učiteljskoj školi kao profesor likovnog vaspitanja. Za tih pet godina izdvojilo se nekoliko vrlo talentovanih učenika koji su pošli mojim putem.

Ekatarina Ristivojević, *Igračica*, 1957, kruška